

Pripravila:
dr. Nada Praprotnik,
Prirodoslovni muzej Slovenije

SLOVENSKI KNJIŽNIČNO – MUZEJSKI
**MEGA
KVIZ** 12/13

DR. ÁNGELA PISKERNIK

**botaničarka, naravovarstvenica, prva Slovenka
z nazivom doktorja znanosti
27. avgust 1886 – 23. december 1967**

Dr. Ángela Piskernik je v slovenski naravoslovni in kulturni javnosti znana po vsestranskem udejstvovanju. Bila je botaničarka, naravovarstvenica, muzealka, profesorica in narodna delavka. Kot znanstvenica je raziskovala teme iz rastlinske fiziologije, pisala pa je tudi poljudne naravoslovne članke, črtice, ocene, literarne članke, objavljala dokumente ljudske kulture, pisala o socialnih, ženskih in narodnostnih vprašanjih, napisala več srednješolskih učbenikov in slovarčka za nemščino ter izdala prvi slovenski *Ključ za določanje cvetnic in praprotnic*.

Rodila se je 27. avgusta 1886 leta v Lobniku pri Železni Kapli na Koroškem v številni kmečki in slovensko zavedni družini. V letih 1894–1900 je v Železni Kapli obiskovala trirazredno ljudsko šolo. Od leta 1902 je obiskovala pripravljalni tečaj in redni pouk na zasebnem učiteljišču uršulink v Celovcu, kjer je leta 1907 maturirala. V šolskem letu 1907/1908 je poučevala na učiteljišču in meščanski šoli pri uršulinkah v Celovcu. V naslednjih letih se je zasebno pripravljala na maturo na gimnaziji v Gradcu, kjer je leta 1910 maturirala in bila »proglášena za zrelo obiskovanja univerze, v kolikor je to po obstoječih predpisih ženskam dovoljeno.«[1] Mlada Korošica ni imela lahke poti do univerze na Dunaju. Bila je ženska in bila je Slovenka. V letih 1910–1914 je na dunajskem vseučilišču študirala naravoslovne vede. Leta 1914 je kot prva Slovenka doktorirala s področja naravoslovja.

Zaradi narodnostnega udejstvovanja oziroma dejavnosti v slovenskih društvih je avstrijske oblasti niso sprejele v državno službo. Leta 1916 je dobila službo v Kranjskem deželnem muzeju Rudolfinumu v Ljubljani. Kot muzejska asistentka je skrbela za prirodopisni oddelek z vsemi naravoslovnimi zbirkami ter delala tudi v knjižnici in arhivu. V letu 1920 se je muzej preimenoval v Narodni muzej. Prirodopisni oddelek je dobil novega vodjo in za Ángelo so se tako po strokovni kot po človeški plati začeli težki časi. Prišlo je tudi do nesoglasij z ravnateljem in celo do disciplinskih ukrepov. V letu 1926 je vlada v Beogradu sprejela varčevalne ukrepe in žrtev teh ukrepov je bila Ángela Piskernik, ki je izgubila službo.

V letih 1919–1920 je aktivno sodelovala pri agitaciji za koroški plebiscit. Z nastopi na različnih shodih je poskušala pridobiti volilce za glasovanje za Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Zaradi tega je od nemškega prebivalstva Koroške slišala marsikaj na svoj račun, med drugim tudi: »Pisker na glavo in jezik za zobe!«[2]

Med 1. svetovno vojno je bila zaročena z umetnostnim zgodovinarjem Francetom Stelètom, ki je več let preživel v ruskem ujetništvu. Ko se je vrnil v domovino, ga zaročenka ni

čakala in v jezi je razbil dežnik na njenem »puklu«. Ángela je prijateljela z mnogimi izobraženci. V času koroškega plebiscita je skupaj z generalom Rudolfom Maistrom agitirala na Koroškem, kasneje je bila dobra znanca Izidorja Cankarja. Sama je šla v kavarno v družbo kolegov z univerze, kar v tedanjih časih ni bilo samoumevno in to je sprožilo »marsikatero zanimivo obrekovanje«.

Pomembno je bilo njeno delovanje v katoliškem ženskem gibanju v prvi polovici dvajsetih let prejšnjega stoletja, aktivna je bila tudi v najrazličnejših narodnoobrambnih organizacijah in v Klubu koroških Slovencev.

V letih 1926–1932 je bila na III. državni realni gimnaziji v Ljubljani, v letih 1932–1933 na I. realni gimnaziji v Ljubljani, v letih 1933–1936 na realni gimnaziji v Novem mestu, v letih 1936–1938 na II. državni realni gimnaziji v Ljubljani in v letih 1939–1943 na klasični gimnaziji v Ljubljani. Poučevala je prirodopis, matematiko, fiziko, higieno in bila tudi profesorica nemščine. Pri pouku higiene je dekletom predavala tudi spolno vzgojo, čeprav te ni bilo v učnem načrtu. Napisala je več učbenikov nemškega jezika in slovarček. Tako je na primer za razlago zapletenih slovničnih pravil v nemščini napisala besedilo o rastlinstvu Črne prsti, njene priljubljene gore v Julijskih Alpah.

Zaradi sodelovanja z Osvobodilno fronto je bila leta 1943 aretirana in v začetku leta 1944 so jo odpeljali v nemško koncentracijsko taborišče Ravensbrück. Trpljenje v taborišču smrti je podrobno opisala v spominih.[3] Bila je že izbrana za smrt v krematoriju. Srečno naključje je bilo, da se ji je izognila. Lačne taboriščnice so se zelo rade pogovarjale o hrani in si pripovedovale najrazličnejše recepte. Ángela jih je skrbno zapisovala. Drobnoknjžico receptov in spominov na taboriščno življenje ji je uspelo pretihotapiti domov. Ta kuharska knjiga je edinstvena na svetu! Iz taborišča se je vrnila šele sredi julija leta 1945, shujšana, oslabela in težka samo 38 kg!

V letu 1945 je postala ravnateljica (leta 1944 osamosvojenega) Prirodoslovnega muzeja. Leta 1950 se je upokojila in bila do leta

1953 honorarna ravnateljica. V teh letih je poskrbela za knjižnico, za javna predavanja in za nakup nekaterih entomoloških zbirk. Nabirala je tudi rastline za tako imenovani Lokalni in ekskurzijski herbarij. Njena velika zasluga je, da so po drugi svetovni vojni poskrbeli, da naš edini alpski botanični vrt Juliana v Trenti ni propadel in da so ga leta 1951 zavarovali.

Njeno glavno botanično delo pa sta obe izdaji *Ključa za določanje cvetnic in praprotnic*. Tudi s tem delom se je trajno zapisala v zgodovino slovenske botanične znanosti in kulture. Zapisala je, da jo je vodila »topla želja, da bi olajšala in priljubila dijakom študij botanike.« [4] Rastlinski določevalni ključji so dobesedno ključji, ki nam odpirajo vrata v vednost o rastlinah kakega območja. Prva izdaja je izšla leta 1941. To je bilo prvo tako delo v slovenskem jeziku in je omogočilo v domači besedi spoznavati naše rastlinsko bogastvo. V letu 1951 je izšla druga predelana in pomnožena izdaja. Njen ključ je bil uporabnikom prijazen in starejši botaniki so ga ljubkovalno imenovali kar »piskernica«.

Po 2. svetovni vojni Ángela Piskernik dolgo ni dobila stanovanja. Šele leta 1962 so ji dodelili primerno stanovanje, v katerem je najprej z njo živela nečakinja Breda Resman sama, kasneje pa skupaj z možem in hčerko. Z modrim fičkom so se vozili na nedeljske izlete. Takrat so bili emajlirani lonci svetlo modre barve in Ángela se je rada pošalila, da so ji ta avto dodelili zato, ker je »pisker plav«.

Pomembno je bilo delovanje Ángele Piskernik na področju varstva narave in prav po tem delu jo večina javnosti najbolj pozna. Bila je prva, ki se je na Slovenskem s tem poklicno ukvarjala. Sodelovala je pri pripravi odloka o zavarovanju rastlinskih in živalskih vrst ter nekaterih naravnih območij (Rakov Škocjan, Martuljek, Robanov kot, Juliana ...).

Njena prizadevanja za varstvo narave pa niso bila samo na papirju. Nečakinja Breda rada pripoveduje, kako sta s tetko na železniški postaji na Jesenicah opazili voziček s pticami pevkami. Tetka se je takoj pozanimala, kaj je z njimi. Ko so ji povedali, da gredo ptički v Italijo, je to preprečila in dosegla, da so prepovedali izvoz ptic pevk.

Leta 1954 je bila glavna pobudnica za ustanovitev Gorske straže, organizacije, ki še danes vzgaja obiskovalce narave o pravilnem odnosu do okolja. Prizadevala si je za zavarovanje Triglavskega narodnega parka in leta 1961 je bil sprejet zakon o zavarovanju. Leta 1962 je ustanovila revijo *Varstvo narave*. Aktivno je sodelovala pri pripravi zakona o varstvu narave, ki pa je izšel šele po njeni smrti. Na žalost neuspešno pa si je prizadevala za tako imenovani Jugoslovansko-avstrijski visokogorski park (1966), ki bi obsegal območja v Karavankah in v Kamniško-Savinjskih Alpah na obeh straneh državne meje.

Evropska naravovarstvena ustanova *Stiftung F.V.S.* ji je za ta njena prizadevanja leta 1967 podelila Van Tienhovenovo nagrado za pospeševanje varovanja narave.

Umrla je v Ljubljani 23. decembra 1967.

Ángela Piskernik med slovenskimi študenti na Dunaju leta 1914.

Opombe:

- [1] Piskernik, Á.: *Osebni stanovski izkaz*. Arhiv Narodnega muzeja Slovenije.
- [2] *Koroško Korošcem. Pisker na glavo!* 10. 5. 1920, letnik 2, št. 27, str. 4.
- [3] Piskernik, Á./A. Vrbnikova: *Spomini koroške Slovenke na Ravensbrück*. Naša žena, št. 3, str. 76–78, 1947.
- Piskernik, Á.: *Zapiski iz Ravensbrücka. Koroška v borbi. Spomini na osvobodilno borbo v Slovenski Koroški*. Str. 198–205, 1951.
- [4] Piskernik, Á.: *Ključ za določanje cvetnic in praprotnic*. Str. VII, 1941.

Viri:

Muratović, Amir: *Kuharska knjiga dr. Ángele Piskernik*. Televizija Slovenija, 2012. Video DVD (50 min.). (<http://tvslo.si/predvajaj/kuharska-knjiga-dr-angele-piskernik/ava2.136320538/>)

Peterlin, Stane: *Anton Šivic in Ángela Piskernik v obdobju med alpskim varstvenim parkom in prvim Triglavskim narodnim parkom*. Str. 44–52. V: Tomaž Banovec, Jože Mihelič, Renato Vidrih, Stane Peterlin, Peter Skoberne, Tone Wraber, Martin Šolar (ur.): *Snovalci Triglavskega narodnega parka – Ljudje pred svojim časom*. Zbornik posveta ob 25. letnici TNP 1981–2006. Bled: Javni zavod Triglavski narodni park, 2006.

Praprotnik, Nada: *Ob 120. obletnici rojstva dr. Ángele Piskernik (1886–1967)*. Argo 49 (1), str. 7–15, 2006.

Stergar, Janez: *Dr. Ángela Piskernik (1886–1967), prva slovenska naravovarstvenica*. V *čas zapisane Slovenke*. Gea 15 (8), str. 72–75, 2005.

Stergar, Janez: *Ángela Piskernik (1886–1967), prva slovenska botaničarka in naravovarstvenica*. V: *Pozabljena polovica: portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem*. Zbrale in uredile: Alenka Šelih, Milica Antič Gaber, Alenka Puhar, Tanja Rener, Rapa Šuklje in Marta Verginella. Ljubljana: Tuma: SAZU, 2007, 2012.

Stergar, Janez: *Oživljeni spomin: dr. Ángela Piskernik (1886–1967), najpomembnejša koroška Slovenka 20. stoletja*. Koroški koledar, str. 135–174, 2010.

Dr. Ángela Piskernik.
Foto: Stane Peterlin.